

Pensament Sociomoral i Conducta Prosocial
(Pla 2000)
Mòdul Teòric
Mòdul Pràctic

Professor: Dr. Manuel Martí i Vilar
Departament de Psicologia Bàsica
Facultat de Psicologia
Universitat de València

Manuel.Marti-Vilar@uv.es

<http://www.uv.es/mmartivi/>

<http://mmarti-vilar.blogspot.com/>

Bibliografia Bàsica

- Martí Vilar, M.(2010). *Razonamiento Moral y Prosocialidad.Fundamentos*. Madrid: CCS.
- Martí Vilar, M.; Lousado, D. i Expósito, E. (2010). Desarrollo de la materia “Pensamiento Sociomoral y Conducta Prosocial” En M. Martí Vilar, *Razonamiento moral y Prosocialidad. Fundamentos* (pp.299-380). Madrid: CCS

BLOCS TEMÀTICS

- I. ASPECTES BÀSICS
- II. EL PENSAMENT SOCIOMORAL
- III. LA CONDUCTA PROSOCIAL
- IV. L'AVAUACIÓ DEL PS I CP
- V. INTERVENCIÓ EN EL PS I CP

Mòdul Pràctic

- P1: Actualitat de la Psicologia Moral
- P2: Vinculació entre el PS i CP
- P3: Progrés en els models teòrics del PS
- P4: El PS i les variables que intervenen
- P5: Models teòric-explicatius de la CP
- P6: Factors determinants de les CP
- P7: Instruments d'avaluació del PS i CP
- P8: Intervenció en el PS i CP
- P9: Reptes de la psicoeducació moral

BLOC I. ASPECTES BÀSICS

TEMA 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

TEMA 2: Relació entre la cognició i la conducta moral

Bloc I. Aspectes bàsics

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

- 1.1. Elements bàsics de la Psic. del Pensament.
- 1.2. Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.
- 1.3. La psicologia moral a Espanya.
- 1.4. La metodologia en el PS i CP.

Bloc I. Aspectes bàsics

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

Bibliografia Bàsica

Martí Vilar, M. y Martí, J.J. (2010), Actualidad de la Psicología Moral . En M. Martí Vilar . *Razonamiento Moral y la Prosocialidad . Fundamentos.* (pp.21-48).Madrid: CCS.

Martí Vilar, M. (2008), Las Necesidades Humanas desde la Psicología Moral. *Papeles de Relaciones Ecosociales y Cambio Global.* 102, 89-101.

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2698952>

Martí Vilar, M.; Samper, P. i Díez, I. (1997). L'impacte de Kohlberg en la Psicologia Contemporània (1989-1997). *Anuari de Psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia.*4, 1,24-39

Bibliografia Complementària

Martí Vilar, M. (2009). *Psicologia del Pensament*. En B. Gallardo, P. García y P. Villar (Coords.) *El Open Course Ware* de la Universitat de València. Espai Obert al coneixement (Vol. II). València: Universitat de València

http://ocw.uv.es/ciencias-de-la-salut/2/Course_listing

Martí Vilar, M. y Martí, J.J. (2010), *Introducción*. En M. Martí Vilar, *Razonamiento Moral y la Prosocialidad. Fundamentos* (pp.17-20).Madrid: CCS.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.1. Elements bàsics de la Psicologia del Pensament

Pensament:

- Activitat de formar conceptes que organitzen la ment de les persones, la representació mental, la resolució de problemes, la presa de decisions i l'emissió de judicis.
- Activitat Mental associada al processament, la comprensió i transmissió d'informació.

Desenvolupament cognitiu: Aprenentatge i construcció de conceptes des de la infància.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.1. Elements bàsics de la Psicologia del Pensament

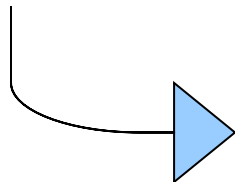
Resolució de problemes: Assaig-errada; algorisme, heurístics.

Biaixos: De confirmació i la fixació.

Heurístics: Representativitat i Disponibilitat.

Excés de confiança: Tendència a sobreestimar els coneixements i les opinions.

Llenguatge ↔ Pensament

Facilita i expressa pensaments

PM i CP: Resolució de Problemes

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.1. Elements bàsics de la Psicologia del Pensament

- Perspectives sobre el desenvolupament del pensament:
 - Punt de vista piagetian.
 - Punt de vista del Processament de la Informació.

SEMBLANCES:

- Limitacions que té la capacitat cognitiva dels xiquets en les diferents edats
- Expliquen com es desenvolupen formes cada vegada més avançades de comprendre el món a partir de les inicials

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.1. Elements bàsics de la Psicologia del Pensament

DIFERÈNCIES:

PUNT DE VISTA PIAGETIÀ

- Successió d'una sèrie d'etapes, diferents, amb una transició brusca d'una a l'altra
- Pressupost de concurrència

Estadis:

- Sensoriomotor
- Preoperacional
- Operacional concret
- Operacions formals

Processos principals:

- **Assimilació**
- **Acomodació**
- **Equilibració**

PROCESSAMENT DE LA INFORMACIÓ

- Canvis evolutius en la capacitat de raonar poden explicar-se mitjançant els canvis en el sistema cognitiu
- Desenvolupament més continu

Processos principals:

- **Automatització**
- **Codificació**
- **Generalització**
- **Construcció d'estratègies**

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.1. Elements bàsics de la Psicologia del Pensament

- **Neopiagetians:** modifiquen la teoria de Piaget per a incorporar consideracions del processament de la informació.

- Operacions sensoriomotrius
- Operacions representacionals
- Operacions lògiques
- Operacions formals

- **Siegler:** considera el desenvolupament com l'adquisició de regles cada vegada més complexes. S'aprén a partir de l'experiència.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.2. Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.

- **Anys 60-70:**

- augmenta l'interés pels temes morals.

- **Anys 90:**

- Consolidació de la psicologia moral.
- Augment de la producció científica en aquest camp, gràcies a les aportacions de J. Piaget, A. Bandura i L. Kohlberg.
- L'àrea més beneficiada és la psicologia evolutiva.

- **Els Congressos Internacionals del segle XX:** (Brussel·les, 1992 i Montreal, 1996). Mostren l'apogeu que està tenint en aquests últims anys.
- **Els congressos del segle XIX,** possibiliten la comunicació científica.
- **Els Congressos Internacionals de Psicologia:** Font principal de documentació, troballes i propostes.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.2.Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.

1.2.1.Els Congressos Internacionals

- Anàlisi de treballs de la psicologia moral, investigacions empíriques i aproximacions teòriques.
 - Aparició de conceptes clau:
 - *Raonament i pensament moral.
 - *Desenvolupament i conducta moral.
 - *Justificació i normes morals.
 - *Valors i motivació moral.
 - * ...
 - Altres treballs sobre el tema des de l'àmbit de la religiositat i altres que tracten l'empatia, l'autoconcepte i l'altruisme.
- Països rellevants en aportacions:
 - EEUU, Austràlia i Canadà, Japó, Espanya, Índia, Regne Unit.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.2.Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.

1.2.2.El Raonament Moral en la Psicologia

- Publicació del “*Handbook of Moral Behaviour and Development*” (1991).
 - Representa la situació de la Psicologia moral a l'època dels 80.
 - Destaca l'aportació de Kohlberg.
 - Tres parts diferenciades en l'obra:
 1. Plantejaments teòrics.
 2. Investigació (processos sociocognitius i afectius; i desenvolupament moral en diferents etapes evolutives).
 3. Aplicacions de la psicologia moral.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.2.Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.

1.2.3.Rellevància de Kohlberg en la psicologia

- Desenvolupament de la psicologia moral, lligat a la psicologia evolutivocognitiva.
- Obres de L. Kohlberg:
 - 1958: inicia el treball a la Universitat de Chicago, posteriorment es publica un treball de la seua tesi.
 - Introdueix la seua obra a la comunitat científica mitjançant revistes, monografies, sessions científiques,...

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.2.Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.

1.2.3.Rellevància de Kohlberg en la psicologia

- Font i mètode:
 - Rellevància de les cites a les CCSS, principals aportacions als 80.
- Impacte de l'obra de L. Kohlberg a les ciències socials:
 - Treball interdisciplinari. Dos àrees específiques:
 1. La psicologia Evolutiva (processos de pensament moral)
 2. La psicologia general (estudi d'altres processos des de la psicologia evolutiva i l'educació).
 - Totes les ciències que tracten l'ésser humà s'han interessat per la seua obra.
 - La seua obra arriba a tots els continents, diferents llengües i diferents autors.
- Kohlberg a les revistes de psicologia.
 - Nombroses publicacions.
 - Obra interdisciplinari.

“Journal of Moral Education”: (revista dedicada a l'educació moral).

<http://www.tandf.co.uk/journals/carfax/03057240.html> - 28k

- Característiques de la revista:
 - Va començar a publicar-se en 1991, sota la direcció de Derek Wright.
 - Objectiu: constituir un fòrum interdisciplinari i internacional per a l'educació i el desenvolupament moral.

- Anàlisi sociomètrica del contingut de les publicacions.
 - Manté els mateixos continguts des de la seua creació.
 - Articles de tots els aspectes de la teoria i pràctica de l'educació moral, tant a nivell social com individual, incloent anàlisis filosòfiques, investigacions empíriques, estratègies d'avaluació i revisions de programes i pràctiques d'educació moral en diversos països.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.2. Aportacions de la Psicologia a l'àrea moral.

1.2.4. Anàlisi dels 25 primers anys del JME

- Temes més rellevants:
 - * Ètic-morals.
 - * Nivells educatius i de desenvolupament.
 - * Processos psicològics.
 - * Metodologia.
- Principals autors:
 - * John Wilson, (estudis sobre motivació en relació a la moralitat i l'educació moral).
 - * Jasper R. Ungood-Thomas (material curricular)

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.3.La Psicologia Moral a Espanya.

El Desenvolupament de la psicologia moral a Espanya el podem observar a les seues aportacions a través de diferents fonts:

- Tesis
- Congressos
- Recerques empíriques
 - Àmbit escolar
 - Publicacions
- Manuals i altres publicacions

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.3.La Psicologia Moral a Espanya.

Tesi

- Primera tesi: **J. Fuster** (1930)
- 1940-1959 :L'àrea de la moral "aturada" :
 - Altres interessos científics.
 - Interessos polítics del país.
- A partir de les 2 últimes dècades:
 - Expansió de l'àrea.
 - Influència de L.Kohlberg.
 - Augment de la producció de tesi. (Universitat de València al capdavant).
- **M. Martí Vilar** (1999): *Influjo de la Educación en el Desarrollo Moral, los valores y las creencias de adolescentes*. València: Universitat de València.

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=72017>

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.3.La Psicologia Moral a Espanya.

Congressos

- Reunió de científics i experts en la matèria:
 - Aportacions de diferents teories.
 - Caràcter interdisciplinar.
 - Alta participació.
 - Compartir inquietuds.
 - Enriquiment de l'objecte d'estudi.
- Esdeveniments clau:
 - 1985: I Congrés Nacional Sobre el Dret al Desenvolupament Moral del xiquet.
 - 1987: Reunió al congrés per abordar a nivell científic el problema de l'educació moral.
 - 1997: Congrés Interuniversitari de Teoria de l'Educació.
 - 1998: Jornades de Psicologia de Pensament a Espanya.

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.3.La Psicologia Moral a Espanya.

Investigació Empírica

- Temes tractats: desenvolupament, educació, psicologia, raonament, xiquets, conducta, adolescents, judici.
- Dècada dels '90-> estudi de noves dimensions: autoconcepte, conducta prosocial, altruisme, sociomoral, familiar, etc.
- Les investigacions van encaminades a integrar aquests aspectes al paradigma cognitiu-evolutiu i analitzar les diferents dimensions que integren la moral.

- Augment de les publicacions de treballs espanyols (no traduccions).
- Presentació i validació d'instruments de mesures i intervencions en el camp de desenvolupament moral.
- El qüestionari més utilitzat per a la recerca: *Defining Issues Test* (DIT) de J. Rest.

- Educació per a la Ciutadania (reformes educatives de la LOGSE i la LOE).
- Elaboració de nous textos adequats per a professors i alumnes.
- Grup de professors "CIVES": desenvolupament d'aquesta matèria i formar al professorat.

- Dècada dels 80: els manuals de psicologia evolutiva introdueixen capítols sobre el desenvolupament moral.
- Dècada dels 90: augmenta la presència de la psicologia moral a les publicacions.
- Plans d'estudi universitaris on apareix contingut relacionat amb l'educació moral. (Barcelona, Múrcia, Navarra i La Laguna.)

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.3.La Psicologia Moral a Espanya

Manuals i altres aportacions

- Capítol del llibre de **Martí Vilar i Samper** (1995) sobre el paper de la família al desenvolupament moral, la relació amb els valors humans i l'eficàcia de les intervencions.
<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3295587>
- Indagacions de les aportacions d'autors no espanyols (Gordon. W Allport i J. Piaget).
 - <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=68626>
 - <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=68574>
- Subvenció del Ministeri (1989-90) per a l'adaptació i validació del Defining Issues Test.
- Màsters.

- Des de 1939 fins a 1970
Erikson (1967). Ética y psicoanálisis.
- Des de 1970 fins a 1990
Kohlberg, L. (1982). Los estadios morales y la moralización.
- Dècada dels 90
Eisenberg, N. (1992). La empatía y su desarrollo.

Etales en la producció literària.

- 1991 *La Psicología del Desarrollo Moral* (Pérez i García Ros): recull i consol·lida fonaments teòrics. Punt d'inici de la investigació empírica.
- 1999 *Psicología moral i Crecimiento Personal* (grup de professors universitaris): Ajornament dels temes més importants de l'àrea.
- 2010 *Razonamiento Moral i Prosocialidad. Fundamentos*. Síntesi dels elements fonamentals del PM i CP del grup d'investigació "Pensament i Interacció Social).

Tema 1: Introducció: Conceptes bàsics i Metodologia

1.4. Metodologia del Pensament Moral.

Mètode científic. Característiques:

- *Objectiu*. Replicabilitat de l'experiment.
- *Sistemàtic*. Lleis d'aplicabilitat general.
- *Autocorrectiu*. Permet rectificació.
- *Finalitat*. Obtindre coneixement.

Hi ha diferents perspectives o models a l'hora d'aplicar el mètode científic:

- Mètode observacional
- Mètode correlacional
- Mètode experimental

Consisteix a registrar el comportament a l'entorn habitual del subjecte, tal com ocorre de forma natural.

- **Avantatge.** La informació extreta és aplicable al context real.
- **Desavantatge.** Menor control de variables pertorbadores.

Estableix relacions de covariació entre variables en base a les quals podem fer prediccions

- **Avantatge.** Possibilitat d'interrelacionar moltes variables.
- **Desavantatge.** Sense valor causal

Es manipula la V.I. esperant un canvi en la V.D., establint relacions causals.

- **Avantatge.** L'aleatorització elimina l'efecte de les variables pertorbadores. Bona validesa interna
- **Desavantatge.** Hi ha la possibilitat que no puga ser aplicat per qüestions ètiques. Menor validesa externa

Situació en la qual veiem en contraposició dos interessos morals dels quals cal triar-ne un. L'avaluació es fa a partir del raonament que es segueix per a resoldre'l.

- Finalitat: avalua el pensament moral i ajuda a formar el criteri ètic

1.4.5. Classes de dilemes

- Dilemes d'anàlisi
- Dilema de solució
- Dilemes hipotètics
- Dilemes morals reals
- Dilemes complets
- Dilemes incomplets

Bloc I. Aspectes bàsics

Tema 2: Relació entre la cognició i la Conducta Moral

Bibliografia Bàsica

Martí Vilar, M y Lousado, D. (2010).
Relación entre la cognición y la conducta
moral. En M. Martí Vilar, *Razonamiento
Moral y la Prosocialidad. Fundamentos.*
(pp. 49-74).Madrid: CCS

2.1. Conceptes bàsics.

2.2. Pensament i Conducta Moral

2.3. Bases epistemològiques i metodològiques.

2.4. Diacronia i sincronia de la psicologia moral.

Bloc I. Aspectes bàsics

Tema 2: Relació entre la cognició i la Conducta Moral

La relació entre la
cognició i la conducta
moral
és
una **RELACIÓ**
BIDIRECCIONAL

- **Raonament moral:** L'exercici del judici moral és un procés cognitiu que, en situacions de conflicte, permet reflexionar sobre els valors i ordenar-los en una jerarquia lògica (García- Ros *et al.*, 1991).

Tema 2: Relació entre la cognició i la Conducta Moral

2.1. Conceptes bàsics

- **Motivació altruista:** Desig d'afavorir a l'altre amb independència del propi benefici (Raven i Rubin, 1983).

Conducta Prosocial

- Inclou conductes interpersonals com ajudar, compartir, cooperar, donar o restituir, sent una d'elles la conducta altruista.
- Tota conducta altruista és prosocial, però tota CP no és altruista.
- S'identifica la CP amb la conducta social positiva, en tant que beneficia a l'altre.
- Conducta Social i interpersonal positiva, amb o sense altruisme.

Les definicions s'agrupen en dos blocs:

- **Definicions conductuals:** no distingeixen entre conducta prosocial i conducta altruista.
- **Definicions motivacionals:** aquelles que utilitzen la motivació com a criteri diferenciador entre conducta prosocial i conducta altruista, incloent en aquesta última la motivació altruista.

Tema 2: Relació entre la cognició i la Conducta Moral a

2.1. Conceptes bàsics

- **Altruisme:** conducta d'ajuda definida com intencional i voluntària, que té les seues arrels motivacionals en el benefici de l'altre, sense buscar rebre recompensa externa i sense buscar càstig extern (Eisenberg i Miller, 1992).
- **Empatia:** reacció emocional el·licitada i congruent amb l'estat emocional de l'altre i que és idèntica o molt similar al que l'altra persona està sentint o podria tindre expectatives de sentir. La resposta afectiva és un element imprescindible de l'empatia i està orientada més a la situació de l'altre que a la d'un mateix (Hoffman, 1982).

Tema 2: Relació entre la cognició i la Conducta Moral

2.1. Conceptes bàsics

Cooperació

- Denota un grau de socialització major que les conductes individualistes, requereix maduresa cognitiva i pressuposa sensibilitat social, capacitat d'autodescentrar-se i l'adquisició de conductes diferents segons el rol.
- Comportament dirigit al grup

Compassió

- És la pena que s'el·licita per la percepció cognitiu-emocional de la pena de l'altre, suposa una maduresa cognitiva per a la detecció d'aquesta possible penúria.
- A més de comprensió del patiment aliè, provoca desig d'alleugerir-lo.

- **Culpabilitat:** sentiment desagradable que es té d'un mateix perquè un és conscient de fer mal a algú (Hoffman, 1982).

Valor

Indica preferència, es refereix a un codi moral que marca allò que és correcte i incorrecte, allò que està bé i allò que està malament, allò permés i allò prohibit.

Codi moral que marca els límits entre allò que està bé i allò que està malament.

1.J. PIAGET (1932, 1945):

- Desenvolupament cognitiu vinculat amb el desenvolupament social.
- Moral autònoma formada per processos d'equilibri i assimilació.
- Raonament moral i motivacions i afectes, relació bidireccional.

2.2. Pensament i Conducta Moral

2. **L. KOHLBERG (1969, 1976, 1982):**

- Vinculació entre cognició i acció moral

3. **S. FREUD i J. ARONFREED :**

- El pensament no és suficient per a donar-se l'acció.

4. **M. L. HOFFMAN (1982):**

- Interacció entre cognició i empatia.

N. EISENBERG I MILLER (1987):

- Relació entre la CP i la compassió i l'empatia (altres factors: situació, estat cognitiu, atribucions causals, cost-benefici..)

I. ETXEARRIA (1994):

- Part emotiva més rellevant que les cognicions.

Constructivisme i humanisme: les persones som éssers actius

- Processos psicològics bàsics
- Interacció amb el medi
- Disposició biològica

Informació:

- Psicologia social (L.Kohlberg)
- Models cognitivoevolutius (J.Piaget)

Etape Precognitivista

Període 1: Wunt

Període 2: Des de la Psicologia del Pensament fins a la Psicologia Experimental

Període 3: Psicologia Moral Contemporània

Etapa Cognitivista

Piaget: Desenvolupament del judici moral a través de la interacció Social

Període 1: Model internalista/personalista de la Psicologia de la Personalitat.

Període 2: Model Situacionista

Període 3: Model interaccionista

PROCESSOS BÀSICS

Processos bàsics

Stewart i Pascual-Leone (1992): relació entre la capacitat d'atenció i raonament moral.

- **DIT:** correlació amb processos com comportament cooperatiu, distribució de recompenses, fer trampes, delinqüència...

Heurístics i acció moral

- Estratègies adaptatives per a la resolució de problemes; poden introduir biaixos.
- Front a dilemes socials acudim als heurístics de cooperació ja formats per a avaluar i prendre decisions.

Cognició i comportament cooperatiu i d'ajuda

- **Ávila (1994)**: a través de la representació social s'influeix en la motivació i l'elecció.
- **Selman (1980)**: adolescència: canvis importants.

MORALITAT EXTERNA → INTERNA

Moralitat de:

1. L'obediència
2. L'egoisme instrumental
3. La concordància interpersonal
4. La llei i el deure a l'ordre social.
5. Procediments de construcció del consens.
6. La cooperació social no arbitrària.